



# Picasso'nun Sanat Pratiğinde Primitivizm Etkisi

## Influence of Primitivism in Picasso's Art Practice

Şemseddin Ziya DAĞLI

Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, Antalya, Türkiye

### ÖZET

Sanat; duygu, düşünce veya yaşantıların başkalarına aktarılmasında en dikkat çekici unsur olmuş ve zaman içerisinde çeşitli yöntem-tekniklerin de kullanılmasıyla gelişerek insan yaşamında derin anlamlar kazanmıştır. İlk insanlardan günümüze değişen yaşam koşullarıyla birlikte yavaşça oluşan kültürün ve hızla gelişen teknolojinin çeşitli etkileriyle sanat anlayışı ve üretimi ivme kazanmıştır. İkel yaşam dönemlerinde çeşitli nedenlerle üretilen ürünler zaman içerisinde gelişme kaydederek insan hayatında derin etkiler yaratmıştır. Bu dönemlerde kullanım amacına göre sınıflandırılmaksızın ele alınan tüm ürünlerde toplumun kültürüne dair birçok sanatsal unsur yer almıştır. Biçimsel olarak yalnızlık gözlenen çalışmalarda primitif halkların zengin düş dünyasının izlerine rastlanmıştır. Çalışmaların gerçekçi olması hedeflenmemiş, ölçülerde genellikle abartıya gidilmiş ve önemli görünen parçalarda da renkte veya oran-orantıda yapılan değişikliklerle vurgu yapılmıştır. İkel insanların yetenekleri sayesinde keşfederek kullanmış oldukları çizgi ve geometrik yapılarıdaki çeşitlilikler estetik algılarında gelişime sebep olmuş ve böylelikle günümüz sanatçılarına biçimin daha iyi kavranması yönünde destek oluşturmuştur. Afrika Primitivizmi ilk olarak Paul Gauguin'in araştırmalarının bir sonucu olarak sanat camiasında yer edinmiş ve dönemin sanatçıların ırkçılığa karşı göstermiş oldukları duyarlılıkla ürettikleri sanat eserleri sayesinde batılı halklarca tanınan bir kültür olması sağlanmıştır. Primitif sanat Afrikalı halkların kültürlerinin yansıması olarak ortaya çıkmakla birlikte bu kültürden etkilenen Batılı sanatçıların kültürün korunmasına yönelik atıkları adımlarla varlığını sanat tarihi içerisinde göstermiştir. Primitif sanatın çizgi, renk ve biçim konusundaki alışılmadık dışındaki ifade biçimi dönemin entelektüel sanatçılarından biri olan Picasso'nun da dikkatinden kaçmamıştır. Sosyal ve kültürel birçok sorun üzerine araştırmalar yapan sanatçı Batılı devletlerin kolonileşme yöntemiyle sömürü haline getirdikleri Afrika halklarının sahip oldukları kültürü korumak için yapılan çalışmalara da destek vermiştir. Sanat yaşamında sürekli bir devinim içerisinde bulunan Pablo Picasso, Afrika kültüründen etkilenmiş ve kendi sanatsal anlayışıyla yorumlayarak ilerleyen zamanlarda yapacağı çalışmalara zemin hazırlamıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Picasso, Afrika Sanatı, Primitivizm, Modernizm

### ABSTRACT

Art; It has been the most remarkable element in the transfer of feelings, thoughts or experiences to others and has gained deep meanings in human life by developing with the use of various methods-techniques over time. The understanding and production of art has gained momentum with the various effects of the culture that has slowly formed with the changing living conditions from the first people to the present and the rapidly developing technology. Products produced for various reasons in primitive life periods have developed over time and have had profound effects on human life. In these periods, many artistic elements related to the culture of the society were included in all the products that were handled without being classified according to the purpose of use. The traces of the rich dream world of the primitive peoples were encountered in the studies, in which formal simplicity was observed. The works were not aimed to be realistic, the measurements were often exaggerated, and the pieces that seemed important were emphasized with changes in color or proportion. The diversity in lines and geometrical structures that primitive people discovered and used thanks to their talents caused an improvement in their aesthetic perceptions and thus provided support for today's artists to better understand the form. African Primitivism first gained a place in the art community as a result of Paul Gauguin's research, and thanks to the artworks produced by the artists of the period with the sensitivity they showed against racism, it became a culture recognized by the western peoples. Primitive art emerged as a reflection of the cultures of African peoples, but it showed its existence in the history of art with the steps taken by Western artists who were affected by this culture to preserve the culture. The unusual expression of primitive art on line, color and form did not escape the attention of Picasso, one of the intellectual artists of the period. The artist, who conducts research on many social and cultural problems, also supported the studies carried out to protect the culture of the African peoples, who were exploited by the Western states with the colonization method. Pablo Picasso, who is in constant motion in his art life, was influenced by African culture and prepared the ground for his future works by interpreting it with his own artistic understanding.

**Keywords:** Picasso, African Art, Primitivism, Modernism

## 1. GİRİŞ

Picasso yenilikçi üslupla ürettiği eserleriyle 20. yüzyılın sanat anlayışında devrimsel nitelikte olan köklü değişikliklere neden olmuştur. Picasso yaşamı boyunca birçok tekniği deneyimlemiş ancak hiçbir tekniğe uzun süre bağlı kalmadan eser üretmeye devam etmiştir. Entelektüel kişiliğinin gereği birçok sanat dalında eserler üretmiş, farklı kültürleri araştırmış ve incelemiştir. Yaşadığı devrin sosyal sorunlarını üzerine de araştırmalar yapan sanatçı batılı devletlerce sömürülmüş Afrika halklarının sahip oldukları kültürü korumak adına atılan adımlara destek vermiştir. Picasso Afrika kültüründen etkilenerek çeşitli sanatsal eserler ortaya çıkarmış ve bu sayede bu kültürün batılı halklar tarafından tanınmasına katkıda bulunmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen sanatçı eserlerinde Afrika kültürünün etkileri açıkça gözlemlenmektedir. Tüm bu bilgilerden yola çıkılarak bu çalışmada "Picasso'nun sanat pratiğinde primitivizmin etkileri nelerdir?" sorusunun cevabı araştırılmaya çalışılmıştır.

## 2. YÖNTEM

Bu çalışma Picasso'nun sanat pratiğinde primitivizmin etkilerinin sorgulandığı, nitel verilerden yola çıkarak var olan durumun olduğu gibi betimlendiği bir araştırmadır. Betimsel olarak araştırmanın genel çerçevesi çizildikten sonra Picasso'nun sanat pratiğinde gerçekleşen primitivizm etkileri hem görsel hem de süreç temelli olduğundan çalışma kapsamında içerik çözümlemesi yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

## 2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Picasso'nun eserlerindeki primitivizm yansımalarına odaklanarak bu dönemde yaptığı eserlere yer vermek, bu eserleri içerik ve biçimsel açıdan değerlendirmektir.

## 2.2. Araştırmanın Modeli/Deseni

Çalışmanın amacı doğrultusunda geliştirilen araştırma modeli, Picasso'nun sanat pratiğinde primitivizmin etkileri konusunun geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmasından dolayı araştırmanın sınırlılıkların belirlenebilmesi için bir gerekliliktir. Bu nedenle çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman tarama yöntemi benimsenmiştir.

## 2.3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örnekleme Picasso'nun sanat pratiğinde primitivizmin etkilerinin detaylı bir şekilde incelenebilmesi için primitif etkiyle ürettiği eserler ile sınırlandırılmıştır.

## 2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, var olan araştırma konusuna bağlı olarak öncelikle internet ortamındaki veri tabanları üzerinden uluslararası ve ulusal ilgili tezler, bildiriler, makaleler, süreli yayınlar ve kitaplar taranarak güncel eserler üzerinden gerekli bilgiler alınmıştır.

## 2.5. Verilerin Analizi

Örneklem kapsamında karar verilen sanatsal çalışmalar, primitif etki süreci temelindeki verilerle Picasso'nun sanatsal gelişimi açısından çıkarımlarda bulunularak kavramsal çerçeve açıklanmıştır. Sanatçının bu dönemde ürettiği eserler biçim ve estetik yönden incelenmiştir. Sonuç kısmında ise; önceki bölümlerde yapılan analizler doğrultusunda sanatçı hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

## 3. PRİTİTİF SANAT

İlkel yaşam dönemlerinde büyü veya dini düşüncelerin sayesinde gerçek hayatın önemli konularına nüfuz etme şansı bulan sanat, bu sayede insanlar üzerinde derin etkiler bırakmayı başarmış ve zaman içerisinde gelişme göstermeyi başarabilmiştir (Yetkin, 1945: 24).

Primitifin sözlük anlamı, “ilkel, ilk durumda kalmış olan ve gelişmesinin başında bulunan. Sanat alanında ise; yalın bir nitelik gösteren, basit, karmaşık olmayan, zaman bakımından en eski olan, yalın salt bir nitelik gösteren ve yapmacıksız” (TDK Sözlüğü, 1992: 274) ve “İlkel sanat terimi 19. yüzyılda üç farklı anlamda kullanılmıştır. En yaygın kullanımıyla bu terim; Okyanusya halkları, Afrika yerlileri ve Eskimolar gibi batı kültürünün etki alanının dışında kalan halkların ürettiği sanat ürünlerini kapsar” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 2008: 732).

Dünya sanat tarihi dikkate alındığında da ilk insanların sanata ihtiyaç duyma nedenlerini yine duyguların aktarımı, deneyimlerin paylaşımı ve çeşitli dileklerin gerçekleşmesini sağlayacak ritüeller olarak görmekteyiz

Mağara duvarlarına zorlu doğa koşullarını atlama, vahşi yaşama karşı korunmak ve beslenme ihtiyaçlarının gidermek için yaptıkları resimler veya üç boyutlu oluşturulan formlar önceleri sanatsal kaygı amaçlamaksızın tamamen hayati ihtiyaçların giderilmesi dileğiyle yapılmıştır. İlerleyen dönemlerde hayati endişelerin azalmasıyla birlikte çeşitli dekoratif eğilimler oluşmuş ve bunun etkisiyle de beğeni ve zevk gibi olguların ortaya çıkmasını yardımcı olmuştur.



Görsel 1. Chauvet mağarası duvar resmi

Kaynak: [https://arkeofili.com/wp-content/uploads/2016/04/chauvet-pont\\_darc\\_cave-1.jpg](https://arkeofili.com/wp-content/uploads/2016/04/chauvet-pont_darc_cave-1.jpg)

Primitif sanat ürünleri ne için kullanılacağına bakılmaksızın üretildikleri toplumun kültürü içerisinde kendiliğinden anlamlandırılır ve halk tarafından sembolleştirilir. Dönemin sanatçıları yaşam felsefelerini ürettikleri eserlere aktarırken düş dünyalarının zenginliğini biçimsel olarak yalınlaştırmışlardır. Çalışmalarında gerçekçi olma kaygısı gütmeyip, ölçülerde abartıya ve önemli görülen yerlerde vurguya sıkça rastlanır.

Worringer'e göre ilkel insanı sanat eseri üretmeye güdüleyen 'kendiliğinden şey' duygusu, günümüz soyut sanatçıları da bulunan aynı duygudur. Uygarlığın gelişmesiyle birlikte günümüzde birçok bilgiye sahip olan insanlık için artık 'kendiliğinden şey' duygusu bilinçli bir kazanımdır. Worringer bu konu hakkında; "İlkel toplumlar evren hakkındaki bilgisizliklerinden ötürü soyut sanata gittikleri halde, uygar toplumlar daha başka nedenlerden soyut sanata giderler, çünkü onlar bilim ve uygarlığın gelişmesi ile evren hakkında yeterince bilgiye sahiptirler" (Tunalı, 1983: 142).

"Dış dünyanın fenomenlerinin karmakarışık iç ilişkileri ve akışı karşısında rahatsızlık duyan bu halklara derin bir dinginlik ihtiyacı egemen olur. Onların sanattan elde etmeyi umdukları mutluluk, kendilerini dış dünyanın nesnelere yansıtma, onlarda kendi kendinden haz duyma isteği değil, dış dünyanın tek tek nesnelere keyifliliğinden ve görünüşteki rastlantısallığından kurtarma, onları soyut biçimlere yaklaştırarak ebedileştirme ve böylece görünüşlerden uzak bir dinginlik noktası, bir sığınak bulma olanağında saklıdır. En güçlü dürtüleri, öyle denebilirse, dış dünyanın nesnelere kendi doğal bağlamlarında varlığın sonu gelmeyen akışından çekip almak, onları hayata bağımlılıklarından, yani kendilerine ilişkin keyfi ve varsa hepsinden kurtarıp saflaştırmak, onları zorunlu ve dayanıklı kılmak, mutlak değerlerine yaklaştırmaktır" (Batur, 1997: 279).

İlkel insanlardaki estetik algısının gelişimde, kullandıkları çizgilerin ve geometrik yapı düzenini kullanmalarındaki yeteneğin etkisi önemlidir. Bu durum günümüz sanatçıları biçimin daha iyi kavranması açısından oldukça etkilemiştir.

Nesnelerin fiziksel niteliklerinden ve özelliklerinden uzaklaşmak biçimsizliğin damıtılarak ortaya sade, köklü ve evrensel geçerliliği olan bir ürün çıkarma çok önemlidir. Neolitik sanatçıları değişken ve geçici etkileri olan eserlerin aksine kalıcı etkiye sahip, insanların birbirleri ve evrenle ilişkilerini doğru biçimde yansıtan eserler üretmek istiyordu. Onların gayesi hayata dair olan her şeyi gün yüzüne çıkarmak, nesnelerin fiziksel üstünlüğünü de kullanarak insanlığın dünyasına yön vermek ve böylece var olmaktır. Böylece benliğin nesneden uzaklaştırılması veya ayrıştırılmasıyla simge doğmuştur (Storr, 1992: 58).

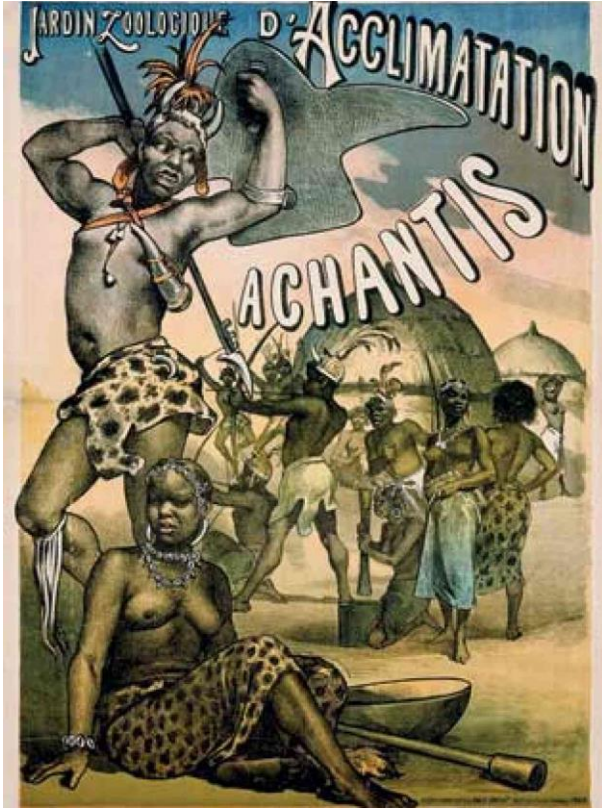


Görsel 2. Nok pişmiş toprak heykelcikleri

Kaynak: <https://scitechdaily.com/images/Nok-Terracotta-Figurines-scaled.jpg>

"Sanat yapıtının gösterge rolü ona yüklenen sosyolojik işlevle önem kazanır. Bu toplumlarda sanat, sadece onu yaratan değil, onu izleyen herkesçe anlaşılabilen simgelerden oluşur. Her imge ve simgenin değişimine paralel olarak toplulukta da değişimler gerçekleştiği için yaratılan imgeyi algılayan birey eş zamanlı düşünsel anlamlandırma düzleminde tutabiliyordu. Çağımız sanatında yaratılan imgelerin büyük bir kısmı eş zamanlı yaşantıdan değil, daha çok sanatın tarihi içinden çıkarılan İmgeler olduğu için ilkel topluluktaki ortaklık kolayca sağlanamaz" (Strauss, 1995: 159).

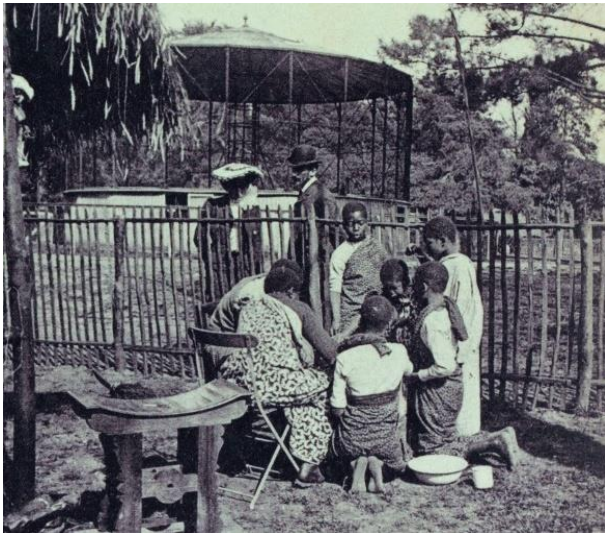
Günümüzde halen ilkel toplum yapısına sahip olan bazı Afrika halklarının mevcuttur. Bu halklar geçmişte coğrafi keşiflerin başlamasıyla birlikte Avrupalılar tarafından tanınmaya başlamıştır. Sömürgeci bir hareketle Afrika topraklarına giren Batılı güçler, Afrika kültürüne zarar vermiş ve Avrupa'da sergilemek için topladıkları nesnelere birlikte Afrikalı insanları da anayurtlarından kopararak hem bir sergi malzemesi haline getirmiş hem de köleleştirmiştir. 19. Yüzyılın başlarında birçok Afrikalı insan The Jardin Acclimatation Bois de Boulogne hayvanat bahçesinde sergiye çıkarılmıştır (Leighen, 1990: 611).



Görsel 3. The jardin acclimatation bois de boulogne hayvanat bahçesi afrika halkları sergi afişi

Kaynak: [https://www.jardindacclimatation.fr/sites/default/files/styles/image\\_text\\_mobile/public/2018-05/spectacles-1.jpg?itok=XAgExAXV](https://www.jardindacclimatation.fr/sites/default/files/styles/image_text_mobile/public/2018-05/spectacles-1.jpg?itok=XAgExAXV)

Afrika'nın yerli kabile halkları sadece batılı sömürge güçlerinin gücünü ve nüfuzları altındaki toprakların genişliğini kanıtlamak için değil aynı zamanda da insanlığın evrime dair aşamaların anlaşılabilmesini kolaylaştırması amacıyla sergiye dahil edilmiştir (Artun, 2014: 210).



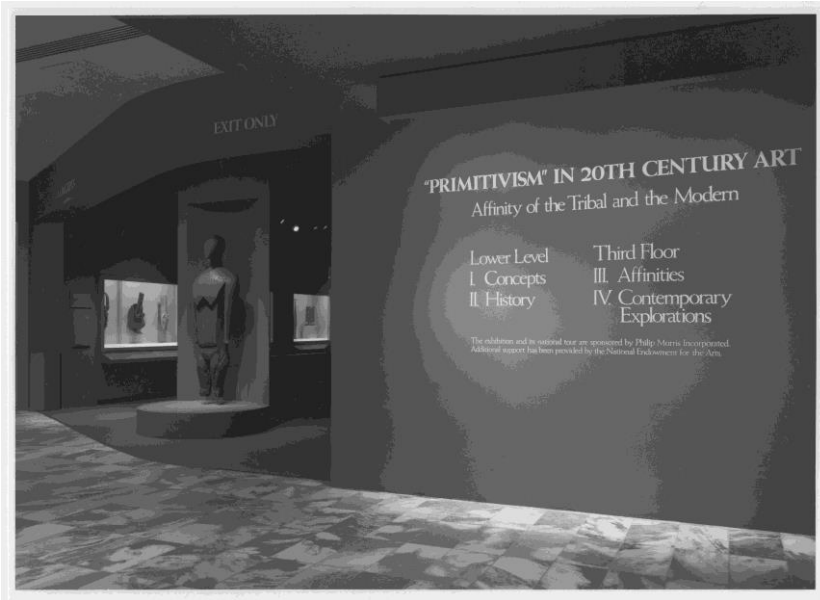
Görsel 4. The Jardin acclimatation bois de boulogne hayvanat bahçesi afrika halkları sergisinden bir kare

Kaynak: <https://www.sortiraparis.com/images/80/77153/688849-les-achantis-le-repas-julien-damoy.jpg>

“1970’li yıllarda bilim adamları, analitik bir çerçevede primitif sanat kategorisini batı dışı sanat, kabile sanatı, küçük ölçekli toplumlar sanatı gibi kategorilerde tanımlamışlardır. 20. Yüzyılın büyük bölümünde ilkel sanat, sanat tarihinin genel faaliyetlerinden farklı olarak antropolojinin bir kategorisi olarak tanımlanmıştır” (Myers, 2006: 267).

Afrika kültürü ve sanatının batılı sömürge güçleri tarafından yok sayılması dönemin sanatçıları tarafından çokça eleştirilmiştir. Sanatçıların bu tutumu yerli halk sanatlarının derinlemesine araştırılmasını ve öğrenilmesini sağlamıştır.

New York Modern Sanat Arşivleri Müzesi’nde 27 Eylül 1984 ve 15 Ocak 1985 tarihleri arasında açılı kalan 20.yüzyılda Primitivizm sergisi ile “batı sömürgeciliğinin en üst noktaya ulaştığı zaman gerçekleşmiş, birçok ırkçı, siyasi olay ve konunun temsil edilmesinde rol oynamış ve ilkelik yeniden gözden geçirilmiştir” (Spring, 2008: 86).



Görsel 5. 20.Yüzyılda primitivizm sergisinden genel görünüm

Kaynak:[https://www.moma.org/d/c/installation\\_images/W1siZiIsIjM2MzYwMiJdLFsicCIsmNvbnZlcnQiLCItcXVhbG10eSA5MCAtemVzaXplIDIwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=94d94f67a3fa652a](https://www.moma.org/d/c/installation_images/W1siZiIsIjM2MzYwMiJdLFsicCIsmNvbnZlcnQiLCItcXVhbG10eSA5MCAtemVzaXplIDIwMDB4MjAwMFx1MDAzZSJdXQ.jpg?sha=94d94f67a3fa652a)

“Batı bakış açısı, ilkelden üstün olarak kendini empoze ederken, primitif sanat bu varsayımın geçerliliğinin sorgulanmasında ve olumsuz algının yıkılmasında aracı olarak kullanılmıştır” (Myers, 2006: 268).

1996 yılında Afrika sanatına karşı olan olumsuz tavrı ortadan kaldırmak amacıyla kültürel ürünlerin sanat eseri olarak değerlendirilmesi konusunda Quai Branly Müzesi ve Field Doğal Tarih Müzesi önemli çalışmalar yürüttüler.



Görsel 6. Quai branly müzesi, afrika eserleri sergisinden genel görünüm

Kaynak: [https://www.artnews.com/wp-content/uploads/2020/06/shutterstock\\_editorial\\_9990784e.jpg](https://www.artnews.com/wp-content/uploads/2020/06/shutterstock_editorial_9990784e.jpg)

Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Rene Chirac, Quai Branly Müzesinin açılış seslenişinde batı kültürünün sanatı ile primitif sanatın aynı değerde olduğunu, ırkçı yaklaşımların toplum hayatında kabul edilmediği gibi sanatta da olmaması gerektiğini vurgulamıştır (Artun, 2014: 204).

“Harvard Üniversitesinin Afrika sanatını takdis etmesi 1996 yılını bulur. Afrika sanatına ait eserler ilk kez bu yıl üniversitenin arkeoloji ve etnoloji müzesinde değil sanat müzesinde sergilenmeye layık görülmüşlerdir. Bir üniversiteye ait ilk sanat müzesi olarak kabul edilen Fogg Sanat Müzesinde düzenlenen bu sergi kataloğuna bakılırsa sanki müzeolojide bir devrim başlatılıyor gibidir” (Artun, 2014: 202).

Primitif sanat akımı 1900’lü yılların başlarında dönemin sanatçıların sanat anlayışlarında bir devrim niteliği kazanarak ortaya çıkmış, biçimin anlatımında yeni bir yöntem sunmuş ve yeni sanat eserleri üretilmesinde sanatçılara farklı tekniklerle çalışma imkânı vermiştir. Klasik sanat akımı savunucuları bu yeni üslubu ilkel bularak benimsememiştir. İlk olarak Paul Gauguin’in yaptığı resimlerle primitif kültür tanınmaya başlanmış ve sanat dünyası yeni bir döneme girmiştir.

“Gauguin’in öncülüğünü yaptığı ilkelcilik akımı, modern sanatın üstünde, belki de Van Gogh’un ekspresyonizminin ve Cezanne’dan esinlenen Kübizmin yaptığından daha kalıcı bir etki bırakmıştır. İlkelcilik fovların ilk sergilerini açtıkları 1905 yılında başlayan ve beğenide tam bir devrim yapan hareketin habercisiydi.

Bu devrim sayesinde eleştirilenler, sanatçılar kabile sanatını tıpkı bir zamanlar akademik sanatçıların yunan heykeliğini incelediği gibi büyük bir tutkuyla incelediler. Beğenideki bu değişim XX. yüzyılın başında bazı genç sanatçıların bir amatör sanatçının sanatını keşfetmelerine yol açtı” (Gombrich, 2009: 586).



Görsel 7. Paul Gauguin, Buda ve İnanc

Kaynak: <https://www.arthipo.com/artblog/wp-content/uploads/2016/10/paul-gauguin-karma-inanc-buda-arthipo.jpg>

Bu devrimsel yenilik sayesinde duyguların direkt anlatımını sağlayan bu sanatsal tavır ile sanat eseri üretmenin sadece öğretilerle gerçekleşmeyeceğini savunarak deneyimler biriktirerek kendilerini keşfetme yoluna gitmiştir. Böylece birçok sanatçı kendilerine özgü sanatsal üslubun gelişmesini geleneksel kuralların engellediğinin farkına varmıştır. Örneğin Henry Moore ilkel insanların kullandığı yöntemle tıpkısı bir kadın figürü yapmak yerine kadını çağrıştıran bir figür yapmayı yeğlemiştir. Primitif sanatta ki dolaysız anlatım, sanatta sadelik özlemi çeken birçok sanatçının ilgisini çekmiş ve sanat dünyasına yeni bir tavır kazandırmıştır (Gombrich, 2009: 586).

Primitif sanat anlayışının temsilcisi olan sanatçılar geleneksel sanat anlayışlarının ayrılarak kendi iç dünyalarına bir yolculuğa çıkmış ve bu şekilde üretilen sanat eserlerinin daha anlamlı ve heyecan verici olduğunu dile getirmiştir. Eserlerinde yer verecekleri formları yaratıcı süreçlerden geçirecek keşfetmişler ve biçimlerin olduğu gibi aktarılmasından vazgeçmişlerdir. İnsan figürünü Afrika biçimleriyle şekillendiren Andre Derain ile birlikte alışlagelmiş figür anlayışı değişmiştir. Emil Nolde'nin 'Primitif Sanat Üzerine' başlıklı yazısında belirttiği gibi geleneksel yöntemlerle hazırlanan sanat eserlerinin aksine ilkellerin tasarıma ihtiyaç duymadan malzemeye olan etkileşimleri sonucunda duyguların da etkisiyle şekillendirme yapmaları Batılı sanatçılar tarafından farklı bulunmuş ve tekniğin bu yönü ilginin artmasına neden olmuştur (Antmen, 2012: 41).



Görsel 8. Andre Derain, dans

Kaynak: <https://cdn.kastatic.org/ka-perseus-images/90a917eac17352f0b59253a5a39bace0c1f12d75.jpg>

Günümüzün baskıcı kuralları ve üreticiliğe gem vuran popüler kültürün sıradanlaşmış düşünce kalıpları sanatçıların dünya görüşünde yeni ve öz bir bakış açısı aramalarına yöneltmesiyle Primitivizme olan ilgi artmıştır. Çağdaş uygarlığın sosyal yaşantılardaki baskıcı tutumlarına tepki duyan sanatçılar saflık ve bilgisizliğe yönelmiş, Enfantilizme (çocuğa has görüşler) ilgi duymuşlardır. Paul Klee gibi sanatçılar bu sanatsal çalışmalara temel sanatsal öğeleri ihtiva etmelerinden ve yaratıcı ruhun eserleri olmasından dolayı önem atfederler. Apollinaire primitif halkların sanatlarına olan eğilimin temelinde estetik unsurların yattığını düşünür. Primitif sanat ürünlerinden esin alan çağdaş sanatçılar temelde bu sanat biçiminin kurallarını anlamaya çalışmaktaydı (Wentick, 1979: 10).



Görsel 9. Paul klee, figürler

Kaynak: <https://collectionapi.metmuseum.org/api/collection/v1/iiif/483177/1585234/restricted>

Pablo Picasso, Joan Miro, Constantin Brancusi, ve daha birçok sanatçının primitif sanatla ilgilenmeleri ve eserler üretmeleri primitivizm akımını sanat tarihi içerisinde önemini bir konuma getirmiştir.



Görsel 10. Joan miro, kırlangıç ve aşk

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2015/01/joan-miro-kirlangic-ve-ask-675x675.jpg>



Görsel 11. Constantin brancusi, öpücük

Kaynak: [https://www.theartstory.org/images20/works/brancusi\\_constantin\\_1.jpg?1](https://www.theartstory.org/images20/works/brancusi_constantin_1.jpg?1)



Görsel 12. Henri matisse, müzik

Kaynak: <https://d2jv9003bew7ag.cloudfront.net/uploads/Henri-Matisse-Music-1910.jpg>

#### 4. PİCASSO'DA PRİMITİF ETKİ

Pablo Picasso sanat kariyerinin her döneminde kendine has yöntem ve teknikler kullanmış ve asla tek bir tarza bağlı kalmayarak eserler üretmiştir. O'nun için modernizmin temelini kübizm, primitivizm ve soyut sanat akımı oluşturur (Lynton, 2009: 61).

“Aslında, hiçbir biçemi olmayan bir ressamım belki. Biçem, çoğu zaman, bir ressamı yıllar ve hatta bazen tüm ömrü boyunca aynı bakışa, aynı tekniğe, aynı formüle hapseder. İnsan bunu hemen fark eder; ama her zaman aynı kostüm ya da aynı kesim kostümdür. Yine de, tarzı olan büyük ressamlar vardır. Ben kendim, çok fazla hareket ederim, lüzumsuz diyerek attığım çok olur. Sen, beni burada görürsün, ama bazen zaten değişmişimdir, başka bir yerdeyimdir. Sabit olduğum bir zaman yok ve bu bir biçimimin niçin olmadığını açıklıyor” (Ashton, 2001: 114).

Picasso sanat yaşamı boyunca süregelen bir arayış içinde bulunmuş ve arayışına her daim devam edebilmek için de sürekli olarak kullandığı yöntem ve teknikleri değiştirmiştir. Sadece resim değil seramik ve heykel eserlerde üretmiştir. Seramiklerin üstüne çizdiği ilkel resimlerde yalın bir ifade kullanmıştır. Sanatsal serüveninde her zaman aradığının aksine bulduğunu resmetmeyi tercih etmiştir (Üstüner,1989: 115).





Görsel 13. Pablo picasso, boğa

Kaynak: Ceramics of picasso, g.ramie, syf:47, 1985

Düzensizlik içindeki düzen ve resime yapmaya olan doğaçlamacı yaklaşım üretimin önünü açmaktadır. Rastlantıyla üretilen eserler daha doğal ve daha insani özellikler barındırmaktadır (Ashton, 2011: 111).

20. yüzyılın ilk yarısından itibaren Avrupa'da kendini gösteren Afrika ilgisi Picasso'yu da etkilemiştir. Picasso, kübizmin temellerini oluşturan bu süreçte Afrikalı halkların çeşitli doğal malzemelerden yaptıkları heykellerden etkilenmiştir. Çalıştığı figür ve portrelerde bu heykellerin bazı özellikleri kullanmıştır ama bunu kendi sanatsal anlayış süzgecinden geçirerek yapmıştır (Hourtico,1946: 550).



Görsel 14. Pablo picasso, ayakta çıplak

Kaynak: <https://theluxuriousafrican.files.wordpress.com/2013/08/picasso-standing-nude.jpg>



Görsel 15. Senoufo heykelciği

Kaynak: <https://theluxuriousafrican.files.wordpress.com/2013/08/senufo-statuette.jpg>

Fransa ve Belçika, Afrika'daki kabilelerin hayatlarını kendi çıkarları için sömürerek tahrip etmişlerdir. Afrika yapılan tüm hukuksuz işlemler uluslar arası kamuoyunda çok büyük tepkilere neden olmakla birlikte Paris ve Brüksel'de kendi halkları tarafından da eleştirilmiştir. Pablo Picasso ve yakın çevresinin anti-sömürgeci duruşu 20. Yüzyılın başlarında bu düşünce hareketine yön vermiştir (Leighten, 1990: 610).

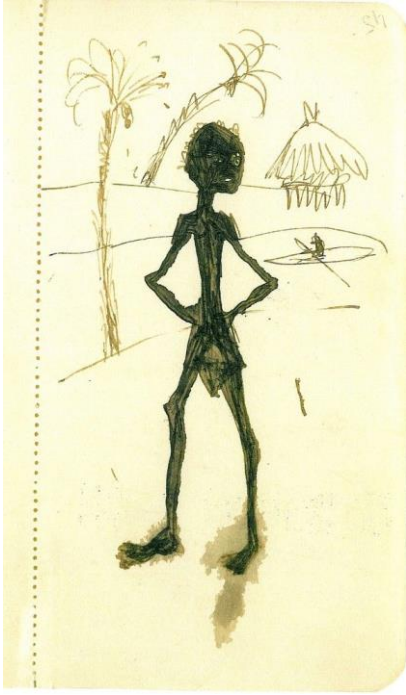


Görsel 16. Pablo picasso, anne ve çocuk ve afrika heykelciği

Kaynak: [https://nelson-atkins.org/wp-content/uploads/2017/02/web\\_pairing2.png](https://nelson-atkins.org/wp-content/uploads/2017/02/web_pairing2.png)

“1905 yılının başlarında Picasso, Afrika'nın ve sömürge ortamının farkındalığını o yıl yaptığı bir eskizde bir kulübenin önünde iki Afrikalı yerli, iki palmiye ağacı ve bir kano da küçük bir figür çizerek göstermiştir. Figürün cildi ve kemiği büzüşmüştür, aşırı büyük ve kabaca basitleştirilmiş bir baş ile kalçalarını da elmas biçiminde çizmiştir. Bu çizim Picasso'nun Afrika'ya olan ilgisini kültürel açıdan büyüleyici bulduğunu ancak siyasi açıdan ezilmiş bir yer olarak gördüğünü göstermektedir. Picasso'nun 1907'de yaptığı örneğin eserlerindeki

figürleri ilkellemesiyle kalmadı aynı zamanda Afrika'yı eserleri arasında bir 'ima' ya da 'ikonografi' olarak göstermiştir. Bu Fransız izleyiciler için olağanüstü derece de karmaşıktı” (Leighten, 1990: 612).



Görsel 17. Pablo Picasso, yerli adam

Kaynak: <https://i.pinimg.com/736x/35/11/26/35112614d036d375d7bc92344f633c1e--pablo-picasso.jpg>

Picasso'nun ürettiği primitif eserler estetik kanunlara ve siyasal düzene olan başkaldırısının somut örnekleridir. Kullandığı imgeler modern toplumun köhneleşmiş yapısını eleştirirken sözde aydınlanmış insan idealine karşı ilkel insanı yüceltmıştır (Leighten, 1990: 613).

“Oysa özelliği bilinmeyen bir üslupla yapılmış dağınık eserler, eğer bu üslup ansızın keşfedilen bir öncü üslup olarak ortaya çıkmamışsa (Picasso'nun eserlerinde siyahî Afrika sanatının birden ortaya çıkması gibi), hemen her zaman olumsuz olarak algılanmıştır” (Malraux, 2020: 101).



Görsel 18. Pablo Picasso, bir kadının başı ve batı Afrika'dan dan maskı

Kaynak: [https://www.artfactory.com/art\\_appreciation/art\\_movements/artmovements/cubism/head\\_of\\_a\\_woman.jpg](https://www.artfactory.com/art_appreciation/art_movements/artmovements/cubism/head_of_a_woman.jpg)

Pablo Picasso'nun Afrika heykelinin önemini kavramasıyla Kübizmin temelleri de atılmış olur. Primitif sanatın ilkel gücü yeni buluşlara ve geniş halk kitleleri tarafından bilinen devrimci tarzın yükselmesini sağladı (The great artists–Book6-Picasso, 1978: 2).

“Picasso'nun yaptığı alıntılar basit, doğrudan ve duygusal görünüyor. Picasso biçim sorunlarını hiç de kendine dert etmiyor. Onun ilgilendiği şey uygarlığa meydan okumak. Bu resimdeki kaydırmalar estetik endişelerle değil saldırganlığın sonucunda ortaya çıkmıştır. Öfke patlamasına da bir resimde verilebileceği ölçüde yaklaşmıştır. Bu resim neredeyse anarşistlerin kullandığı eski bir terimle söylersek eylemle propaganda örneğidir” (Berger, 2010: 8).



Görsel 19. Pablo Picasso, bir erkek başı ve Batı Afrika'dan bir maskesi  
Kaynak: [https://nelson-atkins.org/wp-content/uploads/2017/02/Picasso\\_Pairing.png](https://nelson-atkins.org/wp-content/uploads/2017/02/Picasso_Pairing.png)

Picasso'nun sanata olan primitif yaklaşımı batının geleneksel sanat anlayışına farklı ve alternatif bir seçenek sunmuştur. Afrika kültürünü ürettiği eserlerinde estetik bir tavırla yücelterek izleyicinin beğenisine sunmuştur. Picasso 1905'li yıllarda Afrika heykellerine ilgi duymaya başlamış ve 'Avignonlu Kızlar' adlı resmini bu sürecin sonunda yapmıştır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 1252).

Picasso'nun 'Avignonlu Kızlar' adlı eseri tanıdık olmayan bir estetik algısına olan güvenin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Afrikalı halkların ürettikleri maskelerden alınan ilhamla Avrupa'nın idealist sanat anlayışına bir savaş açılmıştır. Picasso'nun bu anlayışla ürettiği sanat eserleri batının sanat çevrelerine açılmış bir isyan bayrağı niteliği kazanmıştır. O'nun resimlerinde görülen yeni biçimler aynı zamanda alışlagelmiş biçim dünyasının yıkımı anlamına gelmektedir. Picasso hayatı boyunca yaratım ve yıkım ikilisini sanatsal kariyeri içerisinde var etmiştir (Wiegand, 1985: 65).



Görsel 20. Pablo Picasso, Avignonlu kızlar  
Kaynak: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/4/42/Mademoiselle\\_D%27Avignon.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/4/42/Mademoiselle_D%27Avignon.jpg)

Picasso 'Avignonlu Kızlar' adlı eserinde kullandığı kadın figürleri sanat tarihi içerisinde belki ilk defa bu kadar hayvani bir biçimde aktarılmıştır (Aydın, 2002: 176-177).



Görsel 21. Avignonlu kızlar portre detay ve Mbaya maskesi  
Kaynak: <https://www.artdex.com/wp-content/uploads/2019/03/Historical-Influence-of-African-Art-in-the-Modern-Art-Movement-03-1.png>

Picasso nesnelerin biçimlerini çeşitli yöntemlerle değiştirerek onları istediği formda kullanır ve böylelikle nesne üzerindeki sanatsal gücünü izleyiciye aktarır. Parçalara ayrılan bedenler bile izleyicide büyük bir empati oluşturur. O parçalara ayırma işlemlerini yeni ve farklı bir bütün oluşturma gayesiyle yapmıştır (Aydın, 2002: 176-177).

## 5. SONUÇ

Sanat ilk insanlardan günümüze değin yaşam içerisinde duyguların ve düşüncelerin aktarılmasını sağlamıştır. Zaman içerisinde çeşitli toplumsal süreçlerin sonucunda, ifade biçimlerinde, sanat eseri üretiminde kullanılan yöntem ve teknikte sürekli bir gelişim içerisinde bulunmuştur. İlk olarak Paul Gauguin'in araştırmaları sonucunda ortaya çıkan Primitif sanat, Avrupalı sanatçıların Afrika kültürüne olan ilgileri, araştırmaları ve ırkçılığa karşı koydukları tepki sonucunda ortaya çıkmış böylelikle dünya sanat tarihi içerisinde önemli bir yer edinmiştir. Sanat yaşamının bütün sürecinde sürekli arayış içinde olan Picasso, ezilen Afrika halklarının çölgüklüklerine sessiz kalmayıp modern batının idealist tavrına karşılık inatla yeni imgeler ve teknikler kullanarak ilkel insanın kültürüne sahip çıkmıştır. Picasso zaman içerisinde Primitif sanatın ilkel gücünü kavrayarak sanat yaşamında yeni buluşlara imza atmış ve böylelikle kübizmin temelleri atılmıştır. Dünya sanat tarihini derinden sarsan sanatçı ölünceye kadar eser üretmiş ve modern sanatın gelişmesine büyük katkılarda bulunmuştur.

## KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2012). *20.yy Batı Sanatında Akımlar*. 4.Baskı, İstanbul: Sel Yayıncılık
- Artun, A. (2014). *Sanat Müzeleri*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Ashton, D. (2001). *Picasso Konuşuyor*. (M. Yılmaz ve N. Yılmaz, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları
- Batur, E. (1997). *Modernizm Serüveni*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Becker, N. (2008). *Primitivism, Revisited After The End of an Idea*, African Arts. New York: Sean Kelly Gallery
- Berger, J. (2010). *Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı*. İstanbul: Metis Yayınları
- Çakır Aydın, M. (2002). *Sanatta Eleştirelilik*. İstanbul: Beta Yayınları
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1997). Cilt 3. İstanbul: Yem Yayınevi
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (2008). Cilt 2. İstanbul: Yem Yayınevi
- Gombrich, E. (2009). *Sanatın Öyküsü*. 6.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Hourtico, L. (1946). *Sanat Şaheserleri*. Cilt 1. İstanbul: Kenan Basımevi Ve Klişe Fabrikası
- Leighten, P. (1990). *The White Peril and L'Art Negre*. New York: College Art Association
- Lynton, N. (2009). *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Malraux, A. (2020). *Düşsel Müze*. (B. Gülmez, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları
- Myers, F. (2006). *Primitivism, Antropology and The Category of Primitive Art*. Handbook of Material Culture
- Storr, A. (1992). *Yaratma Dürtüsü*. İstanbul: Yayınevi Yayınları
- Strauss, Levi. (2016). *Yaban Düşünce*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- The Great Artist. (1978). *Picasso Book 6, Funk*. London: Wagalis Inc.
- Tunalı, İ. (1983). *Felsefenin Işığında Modern Resim*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*. (1992). 1.Basım. İstanbul
- Üstüner A.C. (1989). *İspanyol Resim Sanatı*. İstanbul: Engin Yayıncılık
- Wentick, C. (1979). *Modern and Primitive Art*. Oxford: Phadion Press Limited
- Wiegand W. (1985). *Picasso*. (C. Dövenler, Çev.) İstanbul: Alan Yayıncılık
- Yetkin, S.K. (1945). *Sanat Meseleleri*. 1.Basım. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi